

ZPRAVODAJ

UNIVERZITY PARDUBICE

číslo 8, ČERVEN 1997

Zasedala vědecká rada univerzity

Letošní jarní zasedání vědecké rady univerzity se konalo 14. května a řídil je její předseda, rektor prof. Pytela. Protože od posledního společného setkání složení rady doznalo značných změn, v úvodní části programu prof. Pytela postupně představil všechny členy a poté dostali slovo děkani fakult a ředitelka Ústavu jazyků a humanitních studií, aby stručně představili svá pracoviště z pohledu jejich historie, současného stavu i vizí budoucnosti. V hodnocení byl obsažen především pohled pedagogický - jako základní poslání fakult vysoké školy, mluvilo se také o zájmu o studium a o personálním zabezpečení pracovišť.

Rada poté projednala návrh děkana FChT prof. Šňupárka na jmenování doc. Ing. Ladislava Svárovského, Ph.D., profesorem pro obor Teorie chemické techniky. Po představení kandidáta proběhlo hlasování, na jehož základě rada rozhodla o postoupení návrhu na jmenování doc. Svárovského profesorem ministroví školství, mládeže a tělovýchovy České republiky k závěrečnému řízení.

Dalším bodem programu, který radě předložil předseda komise pro obhajoby doktorských disertačních prací v oboru Analytická chemie prof. Churáček, bylo projednání a udělení hodností DrSc. doc. Ing. Jiřímu G. K. Ševčíkovi, CSc., Ing. Petru Huškovi, CSc. a Ing. Radimu Vespalcovi, CSc. Vědecká rada posoudila předložené návrhy a na základě výsledků hlasování jmenovaným kandidátům hodnosti udělila.

Závěrečnou část programu otevřel svým vystoupením prorektor Janda, který členy rady seznámil s návrhem koncepce rozvoje humanitních studií na Univerzitě Pardubice. Přednesený návrh podnítl širokou, často i protichůdnou diskusi, kterou lze shrnout do následujících myšlenek:

Rozvoj Univerzity Pardubice není možný bez souladu interdisciplinárního přiblížení technických oborů s obory humanitními. Fakulta se zaměřením na výuku a výzkumnou činnost humanitních disciplín v kontextu univerzity chybí a záměr vybudovat humanitně orientovanou fakultu by měl být zakotven v rozvojovém programu univerzity. Na druhé straně je nutné dále diskutovat o studijních oborech, kvalifikaci odborníků, akreditaci a ekonomickém zabezpečení předloženého záměru.

Účastníci zasedání se shodli na tom, že do příštího jednání vědecké rady bude nutné zpracovat již konkrétní návrh záměru rozvoje humanitních studií na Univerzitě Pardubice s jasným koncepčním podkladem ve formě dlouhodobého projektu, který bude s dostatečným předstihem zaslán všem členům vědecké rady.

Na základě zápisu z jednání zpracoval
Ing. Pavol Mazan
rektorát

Členové parlamentu na akademické půdě

V uplynulých týdnech na pozvání rektora prof. Pytely Univerzitu Pardubice postupně navštívilo několik osobností zastupujících Pardubice v Parlamentu České republiky. Společné komuniké sice zveřejněno nebylo, ale jak se říká, v přátelské atmosféře se jednalo o tématech zajímavých obě strany. Rektor politiky seznámil se současnou situací univerzity, vysvětlil plány na její další rozvoj, dotkl se ekonomických problémů, se kterými se škola potýká a z titulu funkce místopředsedy Rady vysokých škol blíže vysvětlil své stanovisko k návrhu vysokoškolského zákona. Diskutovalo se také o poplatcích za studium a o sociálních dopadech jejich případného zavedení a o školské politice vůbec. Zástupci politických stran rektora seznámili se svými postoji k dalším aktuálním otázkám, jako např. budoucí územně-správní členění státu.

Setkání, kterých se účastnili poslanci JUDr. Drahoslava Bartošková (ODS), Mgr. Miloslav Kučera (ČSSD) a senátorka za Pardubicko doc. MUDr.

Jaroslava Moserová, DrSc. (ODA), ukázala, že pardubická univerzita má své příznivce i v parlamentních kruzích a položila základ pro dobrou vzájemnou informovanost a rozvoj osobních vztahů.

Obě vysoké školy rovnoprávními partnery

Na Vysoké škole pedagogické v Hradci Králové přivítali tento týden delegaci vedení Univerzity Pardubice v čele s novým rektorem prof. Ing. Oldřichem Pytelou, DrSc.

Ve zcela přátelském jednání zástupců vysokých škol sousedících metropolí východočeského regionu, které zahájil rektor VŠP doc. Ing. Pavel Cyrus, CSc., se hovořilo o potřebné prohlubování vzájemné spolupráce v pedagogické i vědecké oblasti a zároveň výhledu do budoucnosti vzájemného respektování a podpory individuálních projektů rozvoje obou vysokých škol.

Podle sdělení dr. Martina Bílka, tiskového mluvčího Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové, došlo na setkání k vzájemné výměně informací o strategii rozvoje obou vysokých škol do roku 2006. Jak bylo shodně konstatováno, prezentované záměry bude možné uskutečnit jen za pokračující podpory obou městských zastupitelstev v Hradci Králové a Pardubicích.

Další diskuse se týkaly racionalizačních opatření v rámci vývoje státního rozpočtu, vzájemně inspirativní byla výměna informací o práci managementů obou škol. Nadějně jsou také už probíhající realizace a přípravy společných grantových projektů a studií různých typů.

"Být rovnoprávnými partnery je optimální podmínkou pro obě vysoké školy při zkvalitňování naší činnosti v akademickém prostředí," shodli se po jednání rektori obou vysokých škol ze sousedních měst s konstatováním, že podobná setkání se budou v budoucnu opakovat častěji.

KEMCh se představuje

aneb na pomoc studentům při volbě specializace

Posláním katedry ekonomiky a managementu chemického a potravinářského průmyslu jako součásti fakulty ekonomicko-správní je komplexně zabezpečovat na fakultě chemicko-technologické výuku a rozvoj studijního oboru inženýrského studia Ekonomika a management chemického a potravinářského průmyslu a doktorandského studia Řízení a ekonomika podniku.

Katedra proto uspořádala dne 23. 4. 1997 v prostorách vysokoškolských kolejí na klubu B za vydatné pomoci

studentů 4. ročníku specializace besedu především pro studenty 3. ročníku fakulty chemicko-technologické, kteří stojí před rozhodnutím, jakou si zvolit specializaci. Zájem studentů byl mimořádný. Přišli však i "druháci" a studenti 4. a 5. ročníku a doktorandi, kteří už na zmíněné specializaci studují. Besedu moderovala vedoucí KEMCh a zároveň předsedkyně Sekce vysokoškolských pedagogů marketingu při České marketingové společnosti Ing. Hana Lošťáková, CSc. a se studenty besedovali učitelé katedry a zejména absolventi specializace. Akce byla uspořádána v zájmu seznámení studentů s moderní koncepcí výuky a perspektivami uplatnění absolventů v praxi.

Moderně pojatou koncepcí výuky podnikové ekonomiky a managementu, respektující specifika chemického a potravinářského průmyslu, katedra připravila na základě vlastních již 33 letých zkušeností budování této specializace na FChT a ve spolupráci s ostatními vysokoškolskými pracovišti analogického zaměření v ČR i v zahraničí a s podnikovou praxí. Studijní program byl navíc modifikován na základě výsledků marketingového průzkumu mezi absolventy specializace z let 1992 - 1996 tak, aby profil absolventů co nejvíce vyhovoval požadavkům praxe.

Studenti se po nástupu na specializaci mohou těšit na poznatky z makroekonomie a mikroekonomie a zejména podnikové ekonomiky a managementu rozvíjené v předmětech

základy marketingu, marketingový výzkum a strategický marketing, řízení inovací, řízení výroby, mezinárodní obchod, finanční a manažerské účetnictví, finanční řízení, psychologie pro manažery a personální řízení, základy práva a obchodní právo, ekonomická statistika a operační analýza. Velká pozornost je věnována výuce cizích jazyků - buď němčiny, nebo angličtiny, a zvládnutí práce s výpočetní technikou a počítačovými sítěmi. Studenti získají hlubší poznatky a dovednosti díky aktivním formám výuky formou řešení případových studií, počítačových manažerských her zaměřených na tvorbu podnikatelské strategie v tvrdém konkurenčním prostředí a nebo týmové výzkumné práce přímo v podnikové praxi v rámci semestrálních projektů a odborné praxe. V rámci vědeckovýzkumné práce katedra úzce spolupracuje zejména v oblasti strategického managementu podniků s řadou podniků chemického a potravinářského průmyslu, zejména se Synthesií, a.s. Semtín, MChZ, a.s. Ostrava, Lovochemií, a.s. Lovosice, Kaučukem, a.s. Kralupy, Pivovarem Pardubice, a.s. a řadou dalších

Za 33 let existence této specializace z ní vyšla řada velmi úspěšných absolventů. Na večeru v klubu kolejí např. hovořil o své pracovní dráze jeden z prvních absolventů Ing. Karel Mazura, který je v současné době vedoucím odboru organizace a řízení jakosti v Synthesii, a.s. Semtín, ze stejného podniku pak ještě vedoucí ekonomického odboru Ing. Milan Ettl a vedoucí odboru vzdělávání a personálního marketingu Ing. Marcela Jurenková, dále také ředitel Pivovaru Pardubice Ing. Jaroslav Cihlo, finanční analytik IPB, a.s. v Pardubicích Ing. Marek Makarov a generální ředitel Regionálního penzijního fondu v Havlíčkově Brodě Ing. Robert Mička, který ukončil vysokoškolské studium v roce 1995.

Všichni se shodli v tom, že získali dvě specializace, chemicko-technologické a ekonomicko-manažerské vzdělání, což jim velmi usnadnilo vstup do praxe. Jsou proto i úspěšnější v různých konkurencích než absolventi ryze ekonomických vysokých škol.

Neformální živá diskuse studentů s učiteli a absolventy specializace byla všemi hodnocena jako velmi užitečná. Setkání bylo navíc podpořeno pardubickým pivovarem, a tak akce vyvrcholila neméně úspěšnou diskotékou. Touto akcí KEMCh zahájila tradici pravidelných besed se zájemci o specializaci v rámci oboru inženýrského a doktorandského studia "Ekonomika a management chemického a potravinářského průmyslu" a uplatnění jeho absolventů v praxi.

Ing. Hana Lošťáková, CSc.
Fakulta ekonomicko-správní

URBIS 97

Brněnské veletrhy a výstavy, a.s. a CESA, a.s. uspořádaly ve dnech 22.-26. dubna 1997 čtvrtý Mezinárodní veletrh technologií, výrobků a služeb pro rozvoj obcí a měst. Z Pardubic se tohoto veletrhu aktivně zúčastnil magistrát města a fakulta ekonomicko-správní univerzity.

Pardubický magistrát se prezentoval svým podílem na realizaci rozvojové spolupráce na municipální úrovni, do níž jsou v rámci projektu NEWS zapojena města Nizozemí, České republiky a Nikaraguy. V případě Pardubic se naplňuje spolupráce s holandským Doetinchemem a nikaragujským La Libertad s cílem zlepšit životní podmínky obyvatel středoamerického města. Návštěvníci veletrhu se o tom mohli názorně přesvědčit v samostatné expozici instalované v pavilonu E.

Fakulta ekonomicko-správní zastoupená svým děkanem doc. Roudným a vedoucími příslušných kateder i jejich pracovníky se aktivně zapojila do setkání představitelů fakult, které se v České republice věnují především výchově odborníků pro orgány veřejné správy. V rámci doprovodného programu veletrhu se jejich jednání uskutečnilo v sále pavilonu E 24. dubna. Vedle pardubické fakulty, která toto setkání organizačně garantovala, měla největší počet účastníků Ekonomická fakulta VŠB-Technické univerzity Ostrava a Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity Brno. Diskuse vyzdvihla specifika jednotlivých fakult, rovněž tak společné rysy. Současně se věnovala zaměření výuky právních a ekonomických disciplín i jejich vzájemnému poměru, stejně jako vymezení profilu absolventa ve vztahu k potřebám nejen současné, ale především perspektivní praxe. Shoda panovala v tom, že právě její budoucí charakteristiku bude zapotřebí přednostně respektovat při vypracovávání studijních programů.

O kvalitě organizačního zajištění setkání svědčilo, že jeho účastníci již při prezentaci dostali sborník stěžejních příspěvků, které zpracovali nejen členové vysokoškolských pracovišť, nýbrž také pracovníci ostatních institucí, které přicházejí do styku s orgány veřejné správy, jako například České spořitelny, a.s., Komerční banky, a.s., ale i Asociace leasingových společností České republiky a dalších. Vzhledem k pozitivnímu průběhu setkání se předpokládá, že v rámci dalších ročníků zmíněného veletrhu proběhnou obdobné akce, a to ještě s větším akcentem na zapojení mimoškolských subjektů.

PhDr. Miloš Charbuský, CSc. Fakulta ekonomicko-správní

Filip Melanchton

Seminář o životě a díle velkého reformátora

Univerzitní budova na Stavařově se dne 28. května 1997 stává dějištěm významného vědeckého semináře o životě a díle Filipa Melanchtona (1497-1560). Dochází k němu pod patronátem Ústavu jazyků a humanitních studií a ve snaze postupně sblížovat vědecké a pedagogické klima dnešních tří fakult a v plánech rozvoje vznikající fakulty čtvrté.

Spolu s M. Lutherem jde o základ německé reformace, která v rozsáhlém náboženském, teologickém i filosofickém díle neobyčejně nadaného a svědomitého příslušníka nově se formující německé inteligence podstatně přesahuje hranice tehdejšího feudálně roztržitého Německa a hovoří mezioborově k velké části Evropy i k dalšímu vývoji evropské kultury a vzdělanosti.

Podstatným přínosem konference jsou nejnovější přístupy k této problematice, které přináší referát Wernera Kortha aseho z berlínských univerzit, významného znalce díla Jana Amose Komenského a české reformační kultury a vzdělanosti. Referát podává v novém světle řadu

životních osudů a dílo jako svědectví rozporů doby, života katolické církve i nástupu reformačního proudu luterského. Nejde o poznatky odtazité od poznatků dnešního českého vzdělance, naopak o poznatky správně kriticky analyzované. Vždyť šíře vědeckého přístupu k problematice mezioborové je v dějinách evropské vědy takřka ojedinělá (od starořečtiny a klasické latiny k dalším jazykům starším i tehdejší, od filologie i základů literatury, teologie i filosofie k aspektům sociálním, psychologickým i pedagogickým, o snahy o propojení luteránství s humanitními vědami a matematikou etc., a proto mu náleží čestná charakteristika "Praeceptor Germaniae", učitel Německa. Výčet spisů i traktátů je rozsáhlý a jako pomůcka na tehdejších i pozdějších univerzitách (i v jezuitském školství) slouží vědecky funkční a metodicky přitažlivé přípravě několika generací inteligence.

Referát doc. PhDr. Karla Rýdla, CSc. (Filosofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze a ÚJHS UPa) je zaměřen k problematice "nadnárodního charakteru pedagogických názorů F. Melanchtona". Melanchton není autorem systematického spisu o této problematice, jeho dílo spíše přináší cenné doklady o těchto a školských otázkách a problémech, zaměřených k morálnímu smyslu výchovy a vzdělání. Nejvyššími hodnotami jsou pietas (zbožnost) a eruditio (vzdělání), k nimž je řazena eloquentia, osvětlující snahy o solidní vzdělání na podkladě jazykovém. Mnohé z Melanchtonových názorů jsou nadčasové a je třeba je nejen v jubileích studentům připomínat.

Referát prof. PhDr. Josefa Cacha, CSc. (FFUK Praha a ÚJHS UPa) je věnován problematice "Verbesserung - Emendatio - Náprava". Jestliže v pojetí Luthera, Melanchtona, Kalvína jde o nápravu církve, potom v díle Jana Amose Komenského jako také mezioborově chápaného svědka rozporů XVII. století se tato charakteristika široce otvírá směrem k nápravě lidstva, národů, jednotlivců na základě osvětovém a školském. Máme na mysli monumentální dílo "De rerum humanarum emendatio consultatio catholica", "Obecná porada o nápravě věcí lidských", jako dílo nalezené až v 30. letech XX. století a kompletně vydané v jubilejním roce 1992. Jde o problematiku filosofie dějin a kultury, která podobně jako Melanchtonovo dílo se objevuje v hlubokých změnách kultury a vědy (Wandel der Werte, mění se hodnoty), hledá oporu "centrum securitatis". Co je třeba napravit? Jak napravit?

Melanchtonovo dílo je také příspěvkem k "proudění" reformně školských idejí (školní řády, Schulordnungen) mezi českými zeměmi a Německem.

Melanchton se nám jeví jako velká postava vzdělance mezi teologií a racionální filosofií.

Zajímavým vstupem do této problematiky je referát doc. PhDr. Zdeňka Holubáře, CSc. (ÚJHS UPa), který v rozsáhlém díle F. Melanchtona hledá cestu k moderně chápané psychologii.

K problematice vztahů německého a českého školství v době předbělohorské se vrací příspěvek PhDr. Františka Hýbla, ředitele Vlastivědného muzea J. A. Komenského v Přerově, významného komeniologa a znalce moravské regionální problematiky (vztahy Filipa Melanchtona a Jana Blahoslava etc.).

Jinak byl pojat příspěvek doc. PhDr. Mileny Lenderové, CSc., jež v poněkud širším záběru pojednala o vztazích německé a francouzské reformace a o chápání osobnosti Filipa Melanchtona ve Francii.

Na průběhu semináře se podíleli také studenti oddělení německého jazyka, kteří velmi pohotově vstupují do počátečních prvků vědecké práce.

Jde o dobrý krok vpřed, který by neměl být přehlédnut.

prof. PhDr. Josef Cach, CSc.
Ústav jazyků a humanitních studií

Kalorimetrický seminář

Ve dnech 19.-22. května se v kongresovém centru Univerzity Pardubice uskutečnil Kalorimetrický seminář s mezinárodní účastí. Seminář uspořádala katedra anorganické technologie ve spolupráci s odbornou skupinou pro chemickou termodynamiku při České společnosti chemické.

Semináře se zúčastnilo 70 odborníků z pěti zemí a 8 firem vyrábějících přístrojovou techniku pro kalorimetrii a termickou analýzu. Bylo předneseno 14 plenárních přednášek a 16 krátkých sdělení a vystaveno 8 posterů. Součástí semináře byly také dva firemní bloky přednášek, ve kterých zahraniční odborníci z vystavujících firem seznámili účastníky s nejnovější nabídkou své produkce.

Společenská část semináře byla pořádána ve spolupráci s pardubickým pivovarem,

který pro účastníky uspořádal exkurzi a připravil večerní posezení ve Staročeské restauraci. Pro zájemce byl také uspořádán zájezd na Veselý kopec a do státního zámku Slatiňany.

Seminář se podle hodnocení účastníků vydařil a přispěl k výměně zkušeností vědeckých pracovníků s odborníky z praxe u nás i v zahraničí.

Tisková zpráva

Většina Majálesů už letos asi proběhla, ale to neznamená, že byste si měli nechat ujít zrovna ten pardubický, který se bude konat v sobotu 17. května tradičně na kolejích Univerzity Pardubice. Co vás čeká? Bezkonkurenční výhoda všemi meteorology garantovaného krásného počasí, deset hodin trvající program a lidové, vpravdě studentské ceny. Začíná se v pravé poledne, končit by se mělo v deset hodin večer a ti, kteří nebudou mít dost Volantu, Liguere, K.R.K., Volnosti, Vypsané fixy, Chapral-Crazy plesk!, Ready Kirken, Wild Palms, Chinaski a -123 min..., tak ti mohou se vstupenkou z Majálesu večer protáhnout na Majálesové rocketóce v nedalekém Žlutém psovi.

Majáles, kterému je na pardubických kolejích už třicet let, se letos koná s podporou Plzeňského Prazdroje (který bude čepovat Gambrinus za 9,50), Pojišťovny IB, Radia LIFE, BRJ Partners, Reces plus a samozřejmě Pepsi.

Ing. Pavol Mazan, rektorát

MAJÁLES '97

V sobotu 17. května probhl v areálu kolejí Univerzity Pardubice další ročník tradičního studentského majálesu. Tento studentský svátek byl stejně jako každý rok uspořádán jako hudební festival. Celou akci otevřela před dvanáctou hodinou pardubická skupina *Volant* a role rozehříváče se zhostila s úspěchem. Poté následovalo vystoupení přeloučských *Liguere* a pardubického sdružení *K.R.K.* Vystoupení *K.R.K.u* bylo pojato jako nostalgické, protože bylo jejich poslední. AlespoÁ to tvrdili. Po nich vystoupily další tři pardubické kapely - *Volnost*, *Ready Kirken* a *Vypsaná Fixa*. Posledně jmenovaná kapela, mimochodem velmi populární u pardubické mládeže zejména dívčího pohlaví, se nedávno vrátila z koncertování v Holandsku a potvrdila, že z místních kapel hraje opravdu nejlépe. V

šest hodin odpoledne nastal první zlom majálesu. To na pódium nastoupila pražská formace *Chaprál Crazy-Plesk!* se svojí divadelně-hudební show, která nenechala nikoho z přihlízejících vážným. Jejich program "Nechutné varieté východního typu" stál opravdu za to, a to jak po stránce vizuální (skupina vystupuje v převlecích, které po celou dobu vystoupení neustále obměňuje), tak i po stránce hudební. Další prostor před vystoupením hlavní hvězdy večera, pražských *Chinaski*, vyplnilo vystoupení chrudimské skupiny *123 min* a *Wild Palms* z Pardubic. Bohužel chlapci z *Chinaski* dlouho nehráli, protože během odpoledne se program dostal do menšího skluzu. Přesto skupina sklidila největší ovace ze všech účinkujících. Poté se většina diváků přesunula do rockového klubu *Ďlutý pes*, kde v deset večer začala majálesová rockotéka. Dobrá nálada pak v klubu panovala až do ranních hodin.

Co říci na závěr? Sluníčko celý den svítilo a lidi (cca 800) se bavili. A pořadatelé taky. To vše díky Plzeňským pivovarům a.s., Pepsi Cole s.r.o., Radiu Life 91.6 FM, Pojišťovně IB a.s., Reces s.r.o. a BRJ Partners s.r.o. Pořadatelé by rovněž chtěli poděkovat Ing. M. Bukačovi a p. E. Skokanové za kamarádský přístup. Tak to je o letošním majálesu vše a za rok opět nashledanou.

Ing. Václav Staněk,
Fakulta chemicko-technologická

Vysokoškolský umělecký soubor Pardubice (VUS)

Tento pěvecký sbor vznikl již v roce 1950 při zdejší Vysoké škole chemicko-technologické. Od roku 1993 pracuje pod uměleckým vedením dirigenta Jiřího Kožnara, absolventa pardubické konzervatoře, za jehož působení se sbor stal laureátem mezinárodních soutěží IFAS '94 v Pardubicích a CHORUS CAMERA v Rychnově nad Kněžnou. V únoru tohoto roku vyhrál soutěž v kategorii vyspělých pěveckých sborů na Pražských sborových dnech.

Během sezóny absolvujeme zhruba 20 koncertů, a to jak doma, tak i v zahraničí. Nedávno jsme s úspěchem vystoupili, spolu se souborem Lycoming College z USA, na našem tradičním Májovém koncertě v Domě hudby.

V květnu 97 VUS strávil na pozvání sboru Francis Poulenc několik dnů ve francouzském městě Orléans, kde spolu s hostitelským sborem absolvoval dva koncerty. Tato vystoupení se uskutečnila při příležitosti oslav Panny Orléanské a náš sbor se tak připojil k pompézní show, která tyto oslavy provázela a trvala bez přestávky prakticky celý týden.

V současné době má VUS kolem třiceti členů. Zčásti to jsou posluchači a absolventi pardubické univerzity, studenti pardubické konzervatoře a další příznivci tohoto, dnes už ne tak obvyklého druhu zábavy.

V blízké budoucnosti vyjde na CD a MC profesionální nahrávka VUSu, která se natáčí na dva žánrové bloky v období červen a říjen 1997 a měla by být, co se týče svého pojetí a stylového rozsahu, velice zajímavá a přinejmenším v pardubickém regionu neobvyklá věc.

Co se týče dalších vystoupení, chystáme se v červnu tohoto roku na III. Harantovské slavnosti historického zpěvu a na festival Akademická Banská Bystrica.

Sbor zkouší třikrát za dva týdny, a to každé pondělí a jednou za čtrnáct dní ve čtvrtek od 19 00 hodin v přednáškovém sále H2 hlavní budovy univerzity. Pravidelně jednou za měsíc se uskuteční víkendové soustředění, a to buď pardubické, nebo výjezdní a budete-li mít zájem, rádi i vás přivítáme ve svých řadách.

Za VUS Petr Charamza, student
Fakulta ekonomicko-správní

Hrádek Zdislav

Dnešní studie povede pozornost čtenáře do prostoru východního okraje Chrudimské tabule, kde několik menších i větších vodotečí vyhloubilo svá údolí směrem k severu. Jednou z těchto vodotečí je řeka Novohradka. Tam, kde Novohradka, lemující čela kuest Chrudimské tabule, míjí na východě nefelitový blok korunovaný zříceninou hradu Košumberka, zvedá se nad jejím západním břehem vypnulina, výběžek jiného západnějšího terénního bloku, Bukoviny.
(1)

Do jižního čela této vypnuliny nad levým břehem Novohradky byla do terénu vbudována fortifikace, hrádek, jenž svým západním bokem sousedí s posledními domy a domky obce starobylého jména Zdislav. Protože v písemných pramenech hrádek jménem zmíněn není, budeme mu říkat Zdislav, ale u místních obyvatel má tato fortifikace ještě dvě jiná jména. Jedno jméno je "Na Hradiskách", ale spíše se na fortifikaci doptáme jménem druhým - jak je také uvedena v mapě - jménem "Komárka".

Fortifikace je to dost rozsáhlá, její rozměr přesahuje rozměr fortifikací v terénu dochovaných a v písemných pramenech označených jako "municio", česky tvrz; proto užíváme termínu "hrádek".

Střed této fortifikace, akropole, je tvořen podlouhlým blokem, na jehož severním cípu je torso zdíva na sucho. Toto zdivo je ale viditelné pouze v zimních měsících, protože od jara do zimy je zcela zakryto bujnou vegetací. Lze se domnívat, že akropole skrývá pod zemí ještě další zbytky původní stavby, ale při povrchové obhlídce nic určitějšího říci nelze.

Okolo akropole je plošina, spadající od hrany na východní straně velmi strmě k Novohradce, jiné opevnění než svah tu není a stopa po valu žádná. Jižní a zčásti také západní strana fortifikace jsou chráněny valem, příkopem a ještě vnějším valem, jenž je ale většinou destruován, západní opevnění je destruováno ve své severnější části, severní okruh valů a příkopů zmizel úplně.

Jak již řečeno, v písemných pramenech hrádek Zdislav (jako fortifikaci, nikoliv jako osadu) nenalezneme, takže se vydáme po první stopě, již nabízí místní tradice (pověst v pravém slova smyslu to není, není tu příběh), udržující se u obyvatel Zdislavi do dnešních dnů. Stával tu prý klášter.

Disposicí a rozložením ale viditelné pozůstatky fortifikace kláštera nenasvědčují ani v nejmenším, je to typický hrádek, takže tu zřejmě bude platit známé pravidlo kastelologie, že vypravuje-li se o zbytcích hradu či tvrze jako o klášteře, je "obyčejná to pověst o tvrzích, které klášterům patřivaly". (2)

Které kláštery tu mohou přijít v úvahu? Držbou půdy zasahovaly do území hrádku Zdislav na rozhraní raného a vrcholného středověku kláštery tři, Opatovický, Litomyšlský a Podlažický. Časově první z nich je klášter Opatovický.

Zakládací listina Opatovického kláštera, zachycující držbu kláštera v době jeho vzniku kolem roku 1085, vypočítává tuto držbu. Oblasti, jež nás zajímá, týká se věta "... et circuitonem silve iuxta eandem villam usque ad fluvium Rochiteni et usque ad silvam Vribete et Zdislai..." (... a újezd lesa proti oné vesnici [míněná je dnešní Vrbatův Kostelec] až k řece "Rochiteni" [tehdejší Rokyta je dnešní potok Žejbro] a až k lesu Vrbatově a Zdislavově...). (3) Setkáváme se tudíž v citované listině v tomto území vedle jména Vrbata se jménem Zdislav (Vrbata byl spoluzakladatelem pozdějšího kláštera Podlažického).

Osobní jméno "Zdislav" v listině a místní jméno "Zdislav" námi zkoumané lokality jsou jména totožná; osoba Zdislav zřejmě patří k lokalitě Zdislav, protože ta leží na východním konci Zdislavova lesa - "silvae Zdislai".

Druhým klášterem, jehož držba do tohoto území zasahovala také, byl Litomyšlský klášter. V listině z prostředí tohoto kláštera, datované k roku 1167, čteme větu "... Abbas Deocarus emit silvam a fratribus de sancto Laurencio iuxta Groubouic..." (opat Deocar koupil les od bratří svatého Vavřince proti Hroubovicům). Klášter svatého Vavřince v Opatovicích byl oficiální titul kláštera v papežských listinách. (3) Tímto lesem proti Hroubovicům byl lesní komplex či alespoň jeho část na severní straně bloku Bukovina.

Konfrontace pěti pramenných zpráv (podoba fortifikace, místní jméno Zdislav, tradice, že tu byl klášter, osobní

jméno Zdislav, les proti Hroubovicům v držbě zprvu Opatovického kláštera) umožňuje konklusi, že držitel Zdislavi jménem

Zdislav měl okolo roku 1085 vztah k Opatovickému klášteru, vztah snad manského druhu, a že hrádek Zdislav chránil tuto od Opatovic dosti vzdálenou klášterní oblast. Bez vztahu k nějakému klášteru by totiž těžko mohla vzniknout tradice, že hrádek byl kdysi klášterem. Zda po koupi lesa opatem Deocarem v roce 1167 držitel, snad nějaký potomek Zdislavův, byl i manem kláštera Litomyšlského, ovšem nevíme.

Předložená konkluse může být ovšem zpochybňována, a to tak, že existence hrádku Zdislav, předpokládaná na základě citované listiny již pro dobu okolo roku 1085, je příliš časná, že hrádky z této doby jsou špatně prokazatelné a že hrádek Zdislav je až z doby pozdější.

Pro datování hrádku Zdislav do druhé poloviny jedenáctého století je ale jeden prvořadý pramenný důkaz, a to numismatický. Je to nález mincí přímo z areálu hrádku. V terénní hraně nad řekou Novohradkou se narazilo na depot denárů knížete Vratislava II. (1061 - 1092), dokládajících existenci hrádku Zdislav ve druhé polovině jedenáctého století. (4)

Vedle toho je ještě jeden pramenný doklad starého osídlení v této oblasti, rovněž z okruhu pramenů hmotných. Území na západ a jih od hrádku Zdislavi bylo a je dodnes území značně zalesněné, staré zalesnění ostatně známe z citované již zakládací listiny Opatovického kláštera. Předpokládáme, že tímto územím šla trasa dálkové cesty, kterou vidíme jako jednu ze spojnic Hradecka s Moravou.

Vedla od Hradce (Králové) na jih po levém břehu Labe. U lesa Příseka u Bukoviny se odkláněla od Labe směrem na Dašice (je tu mladohradištní osídlení), odtud na jih k Novohradce, kde na ni upomíná pomístní jméno Vojský most, dál šla podél Novohradky ke Zdislavi, odtud k jihu proti proudu potoka Krounky k Lažanům, k (zaniklým) Daleticím, odtud ke Svaté Kateřině, kde se větvila. Jedna její větev šla na jih k Moravě, k potoku

Strachujov, listinně doloženému v roce 1269, a k Dalečínmu, doloženému jako Daletici v zakládací listině Opatovické. Od Dalečina pokračovala cesta dál do Moravy.

Cestu lze sledovat ještě podle řady dalších bodů, jež zde všechny vzhledem k rozsahu nevelké studie nelze vyjmenovat. Nelze ale pominout románské kostely na středním úseku této cesty. Jsou to kostel sv. Václava v Lažanech, kostel sv. Jakuba v moravském Dalečíně, a zejména původně románský kostel Panny Marie v Janovičkách, ležících jeden a půl kilometru jižně od Zdislavi, a tedy ve stejné sídelní komoře.

Tento románský kostel stál (jeho dnešním pokračovatelem je barokní kostel Panny Marie na tomtéž místě) na svahu údolí, jímž cesta vedla. Původní románský kostel byl zbořen v osmnáctém století a nahrazen barokní novostavbou, která dochovala některé stavební články kostela románského. Také zeď pod kostelem se nacházejícího hřbitova je na jižní a zčásti na severní straně postavena z materiálu z onoho původního románského kostela, z pravidelně přitesaných kamenů a několika stavebních článků. (5)

Kostel nestál v pustině, v pustých lesích. Sloužil osídlení v okolí, musela k němu a od něj vést cesta, po níž byl pohyb, a tím sloužil i těm, kteří cesty užívali ať z Moravy do Čech, či z Čech do Moravy.

Nemějme špatné představy o nehybnosti lidí oněch věků jedenáctého až třináctého. Naopak, byli velmi pohybliví, ale opět: vymezený rozsah studie neumožňuje toto tvrzení dokladovým materiálem ilustrovat.

Existencí románského kostela u Zdislavi se otevírá druhý účel hrádku Zdislav. Jedním účelem byl předpokládaný strážní bod okraje klášterství, druhým účelem bylo střežení cesty, střežení především v tom smyslu, že se zřejmě u hrádku Zdislav vybíralo clo. Kláštery raného a vrcholného středověku provozovaly totiž aktivity v řadě okruhů. Měly školy a poskytovaly jimi vzdělání. Věnovaly se ale také hospodářské činnosti, neboť kolonisační kultivovaly půdu a zakládaly nové osady, ale měly i účast na dopravním ruchu, protože opatství ležela často blízko dálkových cest, ne-li přímo na nich. S tím souviselo jistě i vybírání cla na těchto cestách, jež přinášelo klášterním komunitám vítaný příjem.

Jak nález depotu denárů v areálu hrádku Zdislav, tak románský kostel Panny Marie v blízkosti hrádku nasvědčují starému původu této malé sídelní komory.

Předpokládáme-li takto existenci hrádku Zdislav ještě v dobách knížecích, nejsou zato jasné jeho osudy v dalších staletích a také nemáme zatím představu, kdy jako obývaná a fungující fortifikace přestal hrádek Zdislav existovat. Rovněž je otázkou, zda Hrádek byl v držení Litomyšlského kláštera, či zda později patřil klášteru Podlažickému, založenému před rokem

1159; toto území východně od Vrbatova Kostelce, držené původně klášteřem Opatovickým, náleželo totiž později benediktinům v Podlažicích.

Naproti tomu nepochybné je, že o ves Zdislav se v druhé polovině čtrnáctého století - deskové vklady jsou z let 1372 a 1392 - dělily statky dvou hradů, Košumberka a Rychmburka, o hrádku se ale tyto deskové vklady nezmiňují. (6) A především nevíme, kdy a jakým způsobem oba hrady ves Zdislav získaly. Samo dělení se o lokalitu, to jest o poddanské usedlosti, ničím zvláštním nebylo, spíše to bylo obvyklé.

V další pramenné zmínce, v odhadním popisu statku hradu Rychmburk z roku 1485 (text mísí latinu a češtinu) čteme: "In Zdislawi na dwuoge sedieny, gedno swobodne a druhe platne".

Znamená to, že v roce 1485 k hradu Rychmburku patřila jen malá část Zdislavi, jedno poplatné selské hospodářství, jeden poddaný. Druhé "sedění" bylo svobodnické. Hypoteticky lze soudit, že toto svobodnické "sedění", to jest hospodářství prosté dávek a případných robot s osobně svobodným držitelem (šlo o mezivrstvu mezi vladyky a poddanými) bylo pozůstatkem držby hrádku Zdislav, jenž patrně tehdy již svému účelu nesloužil. (7). Ostatek vsi patřil v roce 1485 ke statku hradu Košumberk.

Když se po Třicetileté válce v letech 1650 - 1654 pořizoval pro daňové účely soupis poddanských obydlených lokalit, zvaný Berní rula, nacházíme v něm v popisu panství Košumberk také ves Zdislav. Patří ke Košumberku celá, protože v popisu panství Rychmburk o Zdislavi zmínka není. (8)

V době vzniku Berní ruly hrádek Zdislav již téměř s určitostí svému původnímu účelu nesloužil, a asi už ani jeho zbytky nebyly obývány. Zůstalo-li na hradisku ještě nějaké zdivo, bylo lomem, jehož opuka byla žádaným stavebním materiálem sedláků a chalupníků ze Zdislavi a okolí. Jedinou pamětí - historik ji zařadí do pramenů zachovaných ústně, do tradic - zůstala nejasná vzpomínka na kdysi klášterní držbu v té podobě, jak jsme ji uvedli: prý tu kdysi stával klášter. Pozoruhodné je, jak se tyto tradice udržují. Autor ji naposledy ve Zdislavi slyšel v březnu roku 1997, přetrvala tudíž tato tradice dobrých sedm až osm set let.

Proti zvyklostem zavedeným v tomto sledu článků je součástí studie "Hrádek Zdislav" poznámkový aparát, byť v nejomezenějším rozsahu. Studie totiž přináší dosud nepublikovaná fakta a souvislosti, výsledky autorova výzkumu, jež si zaslouží tentokrát nikoliv jen populárně naučný, ale odborný způsob prezentace. Pro bulletin vysokého učení je to konec konců odpovídající.

Literatura k dalšímu studiu:

Z. Fiala: Přemyslovské Čechy, Praha 1975

J. Žemlička: Přemysl Otakar I., Praha 1990 (první kapitola)

A. Merhautová - D. Třeštík: Románské umění v Čechách a na Moravě, Praha 1984

Text doc. PhDr. Jaroslav Teplý, CSc.
Ústav jazyků a humanitních studií